JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ylikotila, Anna-Kaisa

Title: Kutsumus ei elätä? : kysymys opettajan palkkauksesta ja sen riittämättömyydestä

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Please cite the original version:

Ylikotila, A.-K. (2022, 10.6.2022). Kutsumus ei elätä? : kysymys opettajan palkkauksesta ja sen riittämättömyydestä. What the Hela?. https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/hela/ajankohtaista/blogi/aikasemmat-blogitekstit/kutsumus-ei-elata-kysymys-opettajan-palkkauksesta-ja-sen-riittamattomyydesta

10.06.2022

Kutsumus ei elätä? Kysymys opettajan palkkauksesta ja sen riittämättömyydestä

Anna-Kaisa Ylikotila

Opettajien palkkaukseen liittyvistä kysymyksistä uutisoitiin keväällä 2022 poikkeuksellisen laajasti. Ylellä uutisoitiin, kuinka opettajuuteen jopa unelma-ammattinaan suhtautuneet opettajat uupuivat töissään ja harkitsivat alan vaihtoa ja samankaltaisista tapauksista uutisoi myös OAJ eli Opettajien Ammattijärjestö. Keskisuomalaisessa puolestaan kerrottiin, kuinka opettajat joutuvat työskentelemään huonoissa työolosuhteissa työ- ja oppilasmäärään nähden liian vähäisellä väellä, puhumattakaan liian pienestä palkasta.

Samaan aikaan opettajien kokema tyytymättömyys ryöpsähti näkyviin myös kunta-alan lakkojen kautta, jolloin yhteensä kymmenellä paikkakunnalla eli Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Kauniaisissa, Rovaniemellä, Oulussa, Jyväskylässä, Turussa, Kuopiossa sekä Tampereella koulut ja päiväkodit olivat kiinni opettajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön ollessa lakossa. Lakkoilevat opettajat olivat myös tuttu näky iltauutisissa samaisen kevään aikana. ”Kutsumus ei elätä,” luki kuvaavasti erään mieltään osoittavan opettajan kyltissä.

Opettajien palkkaukseen liittyvistä kysymyksistä on keskusteltu tulikivenkatkuisesti myös aiemmin. Opettajat itse kirjoittelivat aiheesta laajasti lehdissä esimerkiksi 1920- ja 1930-lukujen aikana ja ilmiö koski Suomen lisäksi myös muita Pohjoismaita. Opettajat olivat jo tuolloin tyytymättömiä palkkaansa, jota he lehdissä kuvailivat riittämättömäksi elämiseen tai edes peruselinkustannusten kattamiseen. Ja kyllä, jo tuolloin alhaista palkkausta oli julkisessa keskustelussa perusteltu opettajan työn kutsumuksellisella luonteella, erityisesti naisopettajien kohdalla.

Opettajien suhteellisen alhaista palkkausta perusteltiin kouluhallituksen (joka oli oman aikansa opetusministeriötä vastaava hallinnollinen toimija) taholta myös sillä, ettei opettajista haluttu kasvattaa ”puoliherroja”: liian korkean palkkatason pelättiin erottavan heidät opettamistaan lapsista ja heidän perheistään. Palkkauksen alhaisuudella heidät haluttiin ikään kuin pitää osana ns. tavallista kansaa. Opettajia myös pilkattiin esimerkiksi sivistyneistön keskuudessa siitä, että koulutuksensa ansiosta he tiesivät kaikesta jotain, mutteivat mistään syvällisesti. Julkisessa keskustelussa alhainen palkkaus siis nähtiin riittävän opettajien sivistyksen ja näennäisen kirjaviisauden tasolle huolimatta siitä, että opettajan ammatti vaati poikkeuksellista omistautumista ammatilliselle uralle: työ ei loppunut siinä vaiheessa, kun oppilaat lähtivät koulusta kotiin, vaan opettajan odotettiin omistautuvan oman paikkakuntansa sivistys- ja kulttuurielämälle myös vapaa-aikanaan. Tämän ajattelun mukaan opettaja oli siis opettaja kellon ympäri, kokopäiväisesti ja joka päivä. Ammatillinen identiteetti määritteli opettajaa, minne hän menikin sekä hänen omassa mielessään että ympäröivän yhteisön mielissä.

Kysymys opettajan saamasta palkasta kietoutui yhteen myös sukupuolen ja siviilisäädyn kanssa, sillä naisopettajille maksettiin lähtökohtaisesti vähemmän palkkaa kuin miehille. Tätä perusteltiin oletuksella, että naisopettajat jäisivät naimattomiksi, jolloin heillä ei ollut perheestä elatusvelvollisuutta. Naisopettajilla oli samoin myös pienemmät luontaisedut kuin miesopettajilla, sillä esimerkiksi heidän laidunmaansa ja saamiensa halkojen määrä oli pienempi verrattuna miesopettajiin. Miesopettajille myös myönnettiin usein naisopettajia isompi asunto. Varsinkin maaseutukouluissa tällaisilla seikoilla oli painoarvoa, sillä eduilla oli heidän elinoloihinsa konkreettinen merkitys heidän asuessaan ja samalla pitäessään huolta koulurakennuksesta.

Pienempi palkkaus koski siis paradoksaalisesti myös niitä naisopettajia, joilla oli perhettä ja lapsia, mikä herätti erityisesti heidän keskuudessaan vastalauseita ja kovasanaista kritiikkiä. Mies- ja naisopettajien väliset palkkaerot olivat kaventuneet tultaessa 1930-luvulle, mutta verrattuna mieskollegoihinsa, naiset saivat yhä noin kymmenen prosenttia alhaisempaa palkkaa. Useat naisopettajat kieltäytyivät tuolloin keskustelemasta palkkaukseen liittyvistä kysymyksistä Opettajain lehdessä (nykyinen Opettaja-lehti), sillä he katsoivat lehden toimituskunnan asettuneen palkkauskysymyksessä

miesopettajien puolelle. Vuonna 1935 tehtiin lopulta päätös perheellisten opettajien palkkauksesta korottamisesta, jolloin myös perheelliset naisopettajat pääsivät mukaan uudistuksen piiriin. Kuitenkaan uudistus ei onnistunut korjaamaan sitä lähtökohtaista ongelmaa, että opettajien palkat olivat olleet alun perinkin liian matalia eivätkä palkankorotukset tuoneet taloudellista helpotusta perheettömille opettajille.

Historiallisesta perspektiivistä tämän kevään ja alkukesän aikana käyty keskustelu ei ole siis uutta. Tämä näkökulma ei kuitenkaan ole kovinkaan lohdullinen, sillä sadan vuoden aikana olisi ollut toivottavaa, että yhteiskuntana olisimme tulleet sen verran eteenpäin, että opettajia, varhaiskasvatuksen opettajia ja ylipäätään ns. ”naisvaltaisina” aloina totuttuja töitä kuten myös hoiva-alaa arvostettaisiin enemmän: käytännössä alan arvostushan näkyy nimenomaan siitä saadun korvauksen eli palkkauksen kautta. Kuten jo aiemmin on sanottu, kutsumus ei elätä, vaan sen tekee konkreettinen työstä saatu palkka.

Kirjoittaja on väitellyt tutkija, joka tarkasteli väitöskirjassaan 1900-luvun alun suomalaista opettajankoulutusta erityisesti sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta.

Kirjallisuus:

Haikari, Janne & Kotilainen, Sofia: Opettajuuden mallia: Jyväskylän normaalikoulu 1864–2015. Jyväskylän Normaalikoulu, Jyväskylä 2016.

Jauhiainen, Annukka: “Erillinen vai yhteinen koulu? - Yhteiskasvatuskeskustelun sukupuolittunut toimijuus” (2009), teoksesta toim. Ojala, Hanna, Palmu, Tarja & Saarinen, Jaana: Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Vastapaino, Jyväskylä 2009.

Kaarninen, Mervi: Nykyajan tytöt. Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 1930-luvun Suomessa. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1995.

Kajander, Konsta: Talonpoika, herra, puoliherra. Etnologinen tutkimus puoliherra-kategorioista ja talonpoikaisuuden kulttuurisista malleista suomalaisissa sanomalehdissä 1847–1870. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2020.

Oksanen, Noora: Oikeanlaiseksi mieheksi ja naiseksi. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2018.

Rantala, Jukka: ”Kansakouluopettajat” (2011), teoksesta toim. Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen Pirkko: Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus 1860-luvulta 1960-luvulle. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011

Ylikotila, Anna-Kaisa: Mallikansalaisen säröilevä ihanne: Opettajaksi sopivuuden ja sopimattomuuden määrittely suomalaisessa opettajankoulutuksessa vuosina 1920–1945. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2021.